

Eftersom det är svårt att utforma ett intyg rörande ett barn på ett sådant sätt att inte personalens neutralitet i en vårdnadskonflikt ifrågasätts bör förskolepersonal vara återhållsam med att avge intyg på den ena vårdnadshavarens begäran

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA klagomål mot förskolan Ängsgården i Umeå kommun. Av anmälan framgick bl.a. följande.

Han och BB hade gemensam vårdnad om dottern CC, fyra år. CC hade gått på Ängsgården sedan hon var ett och ett halvt år. Rektor för förskolan var CC:s mormor. Modern hade tidigare arbetat på förskolan.

Vid den aktuella tidpunkten förelåg en vårdnadstvist mellan AA och BB. Några dagar innan en muntlig förberedelse skulle hållas i tingsrätten fick AA ett brev från sin advokat. Till brevet var fogat en skrivelse rubricerad ”Dokumentation angående CC från förskolan Ängsgården”. AA:s advokat hade fått skrivelsen från moderns advokat via telefax. Personal vid förskolan hade författat skrivelsen på moderns begäran och skickat den direkt till henne. Den var undertecknad av en förskollärare och en barnskötare.

AA uppgav bl.a. följande. Han hade reagerat starkt på skrivelsen eftersom han inte kände igen det som beskrevs och då han uppfattade innehållet som kränkande. Han hade inte gett tillstånd till ”dokumentationen” och hade inte heller informerats om den av förskolepersonalen. Det som upprörde honom mest var vissa uttalanden rörande CC:s utveckling och att personalens s.k. observationer hade gjorts under lång tid. Han ifrågasatte om inte de uppgivna iakttagelserna borde ha föranlett personalen att, enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), göra en anmälan till socialnämnden rörande CC.

Den aktuella skrivelsen var fogad till anmälan. Skrivelsen innehöll bl.a. en redogörelse för de skillnader som personalen uppgav sig ha iakttagit i CC:s beteende beroende på vilken förälder som hade lämnat respektive hämtat henne på förskolan.

Utredning

Inledningsvis inhämtades upplysningar per telefon från DD, rektor för förskolan Ängsgården. Hon uppgav bl.a. följande. Även om CC periodvis hade mått dåligt hade personalen inte ansett att det hade förelegat skäl att göra en anmälan till socialtjänsten. Förskolan hade dock försökt att föra en dialog med föräldrarna.

Därefter remitterades anmälan till För- och grundskolenämnden i Umeå kommun för utredning och yttrande. I remissvaret anfördes följande.

Pappan har ej haft kännedom om att dokumentationen lämnats till mamman. Allt som står nedskrivet har dock pappan informerats om muntligt. Med tanke på att personalen kände till att föräldrarna diskuterade vårdnadsfrågan borde personalen ha informerats pappan om dokumentationen.

Nämnden har gett förvaltningen i uppdrag att utfärda tydligare riktlinjer för hur situationer av denna art ska hanteras i verksamheten.

Till remissvaret hade fogats den utredning som hade vidtagits i anledning av JO-anmälan. Vid samtal med de två tjänstemän som hade skrivit under ”dokumentationen” hade följande antecknats.

Dokumentationen som anmälan riktar sig mot har sammanställts av hela arbetslaget på fyra personer men EE och FF skrev under den. Personalen uppger att de, vid ett flertal tillfällen, informerats pappan, AA, om att de kände stark oro över hans dotter. Flickan verkade nedstämd och inåtvänd. Den person som var flickans ansvarsfröken tog kontakt med pappan både per telefon och på förskolan och samtalade om dessa saker. Det som står i dokumentationen har alltså, enligt personalen, framförts muntligen till pappan vid flera tillfällen.

När mamman till flickan begärde att få en skriftlig information om dottern ordnade personalen detta. Man visste dock inte hur mamman tänkte använda informationen. Två dagar senare ringde pappan till förskolan och till FF och berättade att han fått dokumentationen av sin advokat. Han var mycket upprörd. Personalen bad om ursäkt för att de inte berättat för honom om dokumentationen och ville ha ett möte med pappan för att reda ut situationen. Pappan ville inte ha något möte med personalen.

Eftersom dottern blivit äldre bytte hon avdelning inför sommaren. Personalen erbjöd då pappan ett avslutningssamtal som han avböjde.

Han har fått all den skriftliga information som övriga föräldrar fått och blivit kallad till föräldramöte på samma sätt som de övriga föräldrarna men han deltog inte i mötet.

Vid samtal med förskolans rektor hade följande antecknats.

Personalen pratade med rektor om sin oro för flickan och att de upplevde att pappan inte lyssnade till dem. Hon uppmanade dem då att samtala med pappan vilket den person som var ansvarsfröken för flickan gjorde, se ovan. Rektor har, på grund av släktskapet med flickan, försökt att vara neutral och hålla sig i bakgrunden och låtit personalen sköta situationen.

AA yttrade sig över remissvaret. Han anförde bl.a. följande. Många av de uppgifter som har lämnats i remissvaret är felaktiga. Personalen hade inte informerats honom om att de hade känt stark oro för CC. Han hade varken per telefon eller när han var på förskolan haft några samtal med personalen om det. När han hade frågat hur det fungerade för CC hade han alltid fått svaret att det fungerade bra. Utan indikationer på att något inte var bra hade han inte anledning att fråga vidare. – Personalen

visste mycket väl vad den skriftliga informationen skulle användas till. – Han hade inte fått någon ursäkt eller kallelse eller begäran om möte. – Vårtnadsprocessen försenades på grund av skrivelsen från förskolan.

I ett beslut den 31 oktober 2005 anförde *JO André* följande.

Bedömning

Allmänt

AA har klagat på att förskolepersonal, på moderns begäran och utan att informera honom, har avgett en skrivelse rörande dottern. Skrivelsen har använts av modern i det då pågående vårdnadsmålet.

JO har i tidigare beslut uttalat att personal vid förskolor och skolor skall förhålla sig neutral vid tvister rörande vårdnad m.m. Det är viktigt att en vårdnadshavare inte upplever att myndigheten tar ställning för den ena parten i en pågående vårdnadstvist. Även för berörda barn är det självfallet av stor betydelse att personalen inte dras in i föräldrarnas konflikt utan att förskolan, i så stor utsträckning som möjligt, får vara en fredad plats.

Det anförda utesluter inte att en förskola på begäran av den ena vårdnadshavaren lämnar skriftlig information (i det följande omnämnt såsom intyg) rörande ett barn. Några generella riktlinjer för hur ett sådant intyg som avges av förskolepersonal skall utformas finns inte. Det ligger dock i sakens natur såväl att intygsutfärdaren måste göra klart för sig vad intyget skall användas till som att intyget skall utformas med noggrannhet och omsorg. Det måste beaktas att ett intyg kan få betydelse i såväl offentliga som enskilda rättsförhållanden. Det är därför viktigt att intygsutfärdaren endast uttalar sig om förhållanden som han eller hon har tillräcklig kännedom om. Ett intyg skall som regel endast redovisa faktiska förhållanden och inte innehålla några värderingar eller bedömningar. I sammanhanget vill jag också uppehålla mig något vid frågan om sekretess. Av 7 kap. 38 § sekretesslagen (1980:100) framgår att det i förskoleverksamhet gäller sekretess för uppgift om enskilda förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men. Detta innebär att möjligheten att i ett intyg ta in uppgifter som rör den vårdnadshavare som inte har begärt intyget i vissa fall kan begränsas av den sekretess som gäller för uppgiften hos förskolan.

När förskolepersonal blir ombedd av den ena vårdnadshavaren att skriva ett intyg rörande ett barn torde det ofta vara i situationer som liknar den här aktuella, dvs. där det har inletts en domstolsprocess rörande vårdnaden. Det torde i dessa fall inte vara ovanligt att omständigheterna är sådana att personalen känner oro för det berörda barnet. I sammanhanget finns därför anledning att peka på att förskolor under vissa förhållanden har både rätt och skyldighet att lämna uppgifter till socialtjänsten. Regler om detta finns i olika författningar.

När ett mål om vårdnad m.m. handläggs vid domstol skall rätten, enligt 6 kap. 19 § föräldrabalken, se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillbörligt utredda. Innan rätten avgör ett mål rörande en sådan fråga skall socialnämnden ges tillfälle att lämna upplysningar. Har nämnden tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning är nämnden skyldig att lämna rätten sådana upplysningar. Rätten kan också ge socialnämnd i uppdrag att utse någon att verkställa utredning rörande vårdnad, umgänge och boende. Inom ramen för en sådan utredning tar socialtjänsten regelmässigt kontakt med barnets förskola för att inhämta upplysningar.

I 14 kap. 1 § socialtjänstlagen stadgas att myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos sådana myndigheter. En erinran om anmälningsskyldigheten finns i 1 kap. 2 a § skollagen (1985:1100). Anmälningsplikten förutsätter inte att det är klarlagt att nämnden behöver ingripa. Även uppgifter som är svårbedömda eller obestyrkta skall anmälas om de tyder på att ett barn kan vara i behov av stöd eller hjälp från socialnämndens sida.

Förskolan Ängsgårdens agerande

Av utredningen framgår bl.a. följande. Mormodern var rektor för den förskola där CC vistades. Modern hade tidigare arbetat på förskolan. Vid den aktuella tidpunkten förelåg en vårdnadstvist mellan fadern och modern. Personalen vid förskolan ”kände till att föräldrarna diskuterade vårdnadsfrågan”. På moderns begäran skrev personalen ett intyg av vilket bl.a. framgick personalens iakttagelser av skillnader i CC:s beteende beroende på vilken förälder som hade lämnat respektive hämtat henne på förskolan. Intyget, ”dokumentationen”, tillställdes modern. Fadern fick del av handlingen via sitt ombud i vårdnadsålet. Några dagar senare skulle en muntlig förberedelse äga rum i tingsrätten.

De uppgifter som har framkommit under utredningen är delvis motstridiga. Tjänstemän vid förskolan har uppgett bl.a. att de kände stark oro för CC eftersom hon var nedstämd och inåtvänd, att fadern hade informerats om detta av personalen och att de inte visste hur modern hade tänkt använda den skriftliga informationen. AA har i sin kommentar över remissvaret tillbakavisat uppgifterna om att han före den aktuella händelsen hade fått information om personalens oro för barnet. Han har även uppgett att personalen kände till hur modern tänkte använda skrivelsen.

Såsom har anförts ovan kan ett intyg få betydelse både i offentliga och enskilda rättsförhållanden. För det fall förskolepersonalen inte visste vad modern avsåg att använda intyget till borde därför den saken ha klargjorts innan man tog ställning till moderns begäran. Personalen borde härvid också ha beaktat att de speciella släktskapsförhållandena i sig utgjorde en sådan omständighet som medförde risk

för att AA skulle få den uppfattningen att förskolan inte var objektiv i sitt förhållningssätt till honom och CC:s mor. Enligt min mening kan det i förevarande fall starkt ifrågasättas om det var lämpligt att över huvud taget avge intyget. Personalen hade i stället, sedan det hade klargjorts att syftet med intyget var att det skulle inges till domstol i ett vårdnadsfall, kunnat hänvisa till att uppgifter om CC kunde komma att lämnas inom ramen för en eventuell vårdnadsutredning. Vad gäller intygets utformning kan vidare följande konstateras. Intyget innehåller både en redogörelse beträffande personalens egna iakttagelser och uttalanden som synes vara baserade på andras, CC:s och moderns, uppgifter. Det är också skrivet på ett sådant sätt att jag har förståelse för att AA har uppfattat det som partiskt. Intyget borde ha begränsats till att avse faktiska förhållanden, redovisade på ett objektivt sätt. Förskolan borde även, vilket nämnden har medgett, ha informerat AA om intyget.

AA har också ifrågasatt om inte förskolan borde ha gjort en anmälan till socialtjänsten rörande CC.

De omständigheter som, inom ramen för min utredning, har kommit fram rörande CC har inte varit sådana att det har förelegat skyldighet för förskolan att göra en anmälan till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Sammanfattning

Det ovan anförda kan sammanfattas enligt följande. Det föreligger i och för sig inget formellt hinder mot att förskolepersonal, på begäran av den ena vårdnadshavaren, skriver ett intyg rörande ett barn. Emellertid ligger det i sakens natur att det är mycket svårt att utforma ett intyg av aktuellt slag på ett sådant sätt att det inte sätts i fråga huruvida personalen förhåller sig neutral i vårdnadskonflikten. Mot den bakgrunden bör, enligt min mening, förskolepersonal vara återhållsam med att avge sådana intyg. Uppgifter från barnets förskola inhämtas för övrigt regelmässigt av socialtjänsten i de fall en vårdnadsutredning verkställs. Förskolan har således ofta möjlighet att på annat sätt än genom ett intyg vidarebefordra sina iakttagelser rörande barnet. Om intyg ändå avges skall självfallet den andra vårdnadshavaren hållas informerad. Det finns också anledning att understryka att förskolepersonal som känner oro för ett barn måste överväga om förhållandena är sådana att en anmälan bör göras till socialnämnden.

Med de kritiska uttalanden som har gjorts vad gäller förskolans agerande i anledning av den ena vårdnadshavarens begäran om ett intyg avslutas ärendet.